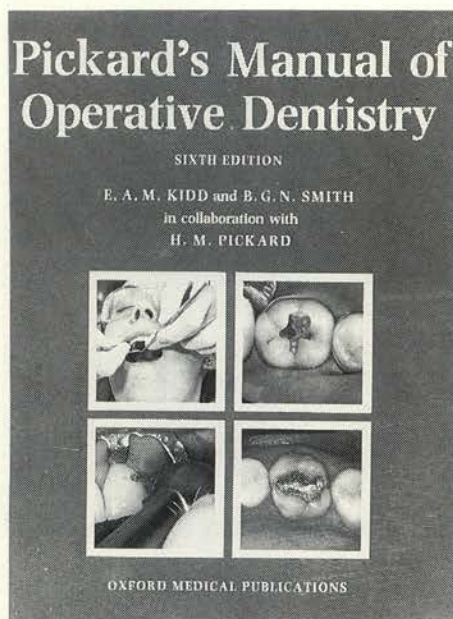

Boekbesprekingen

E.A.M. KIDD, B.G.N. SMITH. *Pickard's manual of operative dentistry*. 6e druk, 191 pag., 176 afb. Oxford University Press, Oxford, New York, Tokyo 1990. Prijs £ 50,- (hard-back); £ 25,- (paperback). ISBN 0 19 261809 1; 0 19 261808 3.

In een modern leerboek over conserverende tandheelkunde staat niet langer de behandeltechniek centraal, doch de ziekte die moet worden bestreden. Inzicht in het ontstaan en verloop van een ziekte is immers noodzakelijk voor een effectieve en efficiënte bestrijding. Zo is ook de opzet van dit boek.

In deel I wordt het ontstaan en verloop van een cariëslaesie besproken. Wortelcariës en secundaire cariës krijgen afzonderlijk aandacht. Daarna komen diagnostiek en preventie aan de orde. Verrassend doch volkomen logisch volgt dan een bespreking van enkele veel voorkomende niet-cariëuze afwijkingen van de harde tandweefsels, die evenzeer een conserverende behandeling vergen. Het gaat hier om afslijting, breuk, diverse ontwikkelingsstoornissen en erfelijke afwijkingen. Na een hoofdstuk over indicatiestelling en behandelingsplanning komt dan het prepareren aan bod. De classificatie van Black is (in verkorte vorm) opgenomen, maar de auteurs maken daarvan verder geen gebruik in dit boek.

Deel II is geheel gewijd aan behandeltechnieken. Waar het mogelijk is wordt aan kleine, weefselsparende preparaties de voorkeur gegeven. In deel III tenslotte wordt uitvoerig ingegaan op het onderhoud van restauraties. Tekortkomingen, die na verloop ontstaan, hoeven lang niet altijd te leiden tot het vervangen van een restauratie. Kleine reparaties hebben vaak de voor-

keur omdat daarbij minder tandweefsel verloren gaat.

Dit boek is vooral praktisch; het gaat niet diep in op de theoretische grondslagen. Voor degene die meer wil weten staan achter elk hoofdstuk boeken en artikelen aanbevolen voor verdere studie. De stijl is meer verhalend dan docerend, waardoor het boek zich gemakkelijk laat lezen. De tekst gaat vergezeld van een groot aantal fraaie illustraties, overwegend in kleur.

Ch. Penning, Leidschendam

A. JEURISSEN. *Kies wijzer*. 40 pag. Stichting tot bevordering van Tandheelkundige Illustraties, Nijmegen 1990. Prijs f 16,50. ISBN 90 6759 007 X.

Kies Wijzer vormt een aanvulling op de beschikbare voorlichtingsmaterialen: aan de behandeling van een aantal onderwerpen bestaat zeker behoefte. In het voorwoord staat: 'Aan goede tandheelkundige voorlichting bestaat grote behoefte. Toch is er op dit gebied maar weinig materiaal dat goed en volledig is.' Door de juistheid van deze constatering kunnen die twee openingszinnen de suggestie wekken dat aan beide criteria zal worden voldaan. Maar het is de vraag of het eigenlijk wel mogelijk is om 'goed en volledig' te zijn. De bedoeling van de schrijver wordt verderop in het voorwoord dan ook beter verwoord: 'Mensen die in de tandheelkunde werkzaam zijn kunnen de platen gebruiken als aangrijpingspunt voor hun uitleg.' In dit opzicht is het boekwerkje, met zijn 39 pagina's zwart-wit tekeningen, aardig geslaagd.

Op visuele wijze, met slechts puntsgewijs de meest noodzakelijke teksten, worden diverse onderwerpen gepresenteerd. De tekeningen doen, in een tijd waarin geavanceerde technieken ter beschikking staan, wat ouderwets aan, maar misschien wordt hun waarde daardoor vergroot, omdat zij zo meer aandacht vragen. Het is een boekje dat patiënten informeert en uitnodigt tot discussie.

Een aantal aspecten kan echter verwarrend werken. Zo zijn sommige plaatjes niet erg duidelijk, vermeldt de tekst hier en daar uitspraken waarover in professionele kringen geen consensus bestaat en worden er subjectieve termen als 'prijzig' en 'goedkoop' gebruikt. Ook komen de voordelen van vaste, prothetische voorzieningen, als kronen en bruggen, te weinig uit de verf. Een van de belangrijkste voordelen wordt niet genoemd, namelijk het voordeel dat een kroon niet ervaren wordt als een vreemd lichaam.

Bij bepaalde behandelingen (vullingen,

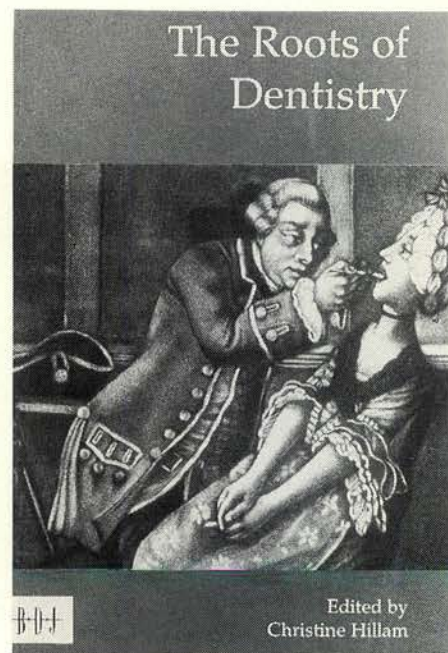
kronen, het frame) worden de kosten vermeld en bij andere behandelingen (bij voorbeeld het kunstgebit) wordt dit achterwege gelaten. Afgezien van deze inconsequentie was het beter geweest om voor de kosten te verwijzen naar de lijst met UPT-tarieven. Immers, de declaratie kan, ondanks uniforme tarieven, afhankelijk zijn van de werkwijze van de tandarts.

Uit voorlichtingsoogpunt is het te betreuren dat er wordt gezegd 'tandsteen is verkalkte plaque', zonder dat er wordt uitgelegd wat plaque is. Zo zijn er meer passages met vakjargon: 'te lage beet', 'drukplaatsen' etcetera. Voor tandartsen zijn dat vanzelfsprekende begrippen, maar voor patiënten zijn ze onduidelijk zonder nadere uitleg.

Samenvattend kan worden gesteld dat *Kies Wijzer* de algemeen-practicus behulpzaam kan zijn bij de voorlichting aan zijn patiënten. Hierbij dient de gebruiker zich wel bewust te zijn van de beperkingen van deze uitgave en van de mogelijke discussiepunten die worden uitgelokt door sommige teksten bij de afbeeldingen.

H. H. Tan, Duivendrecht

C. HILLAM. *The roots of dentistry*. 73 pag., 61 afb. British Dental Association, London 1990. £ 12,-. ISBN 0 904588 25 4.

Dr. Christine Hillam heeft voor The Lindsay Society for the History of Dentistry (het geschiedkundig gezelschap van de British Dental Association), met behulp van tien medewerkers(sters), globaal de algemene geschiedenis van de tandheelkunde te boek

gesteld. In vijf hoofdstukjes krijgt men een fascinerend beeld van de groei van de tandheelkunde vanaf het derde millennium voor Christus tot heden. Ze schrijft over cariës in het oude Egypte, extractie-instrumenten (of wat daar voor doorging) in de middeleeuwen, prothesen door de eeuwen heen en de foltering van extracties in de dagen van voor de verdovende middelen, maar ook over moderne 'high tech dentistry'. Gaande weg spitst het overzicht zich toe op de ontwikkelingen zoals die zich vanaf het midden van de 18e eeuw in Engeland hebben voorgedaan, tot en met de laatste wijzigingen in de National Health Service.

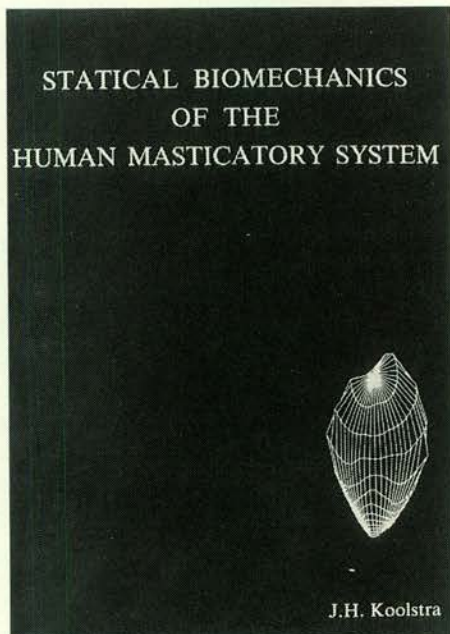
Het boekje is overvloedig geïllustreerd met kleuren- en zwart/wit foto's van voorwerpen en afbeeldingen waarvan het origineel in de meeste gevallen in het British Dental Association Museum of in gespecialiseerde bibliotheken te vinden is.

Onder de appendices treft men een beknopte literatuuropgave, een lijst van jaartallen met de daarin voorgevallen belangrijke gebeurtenissen en een verklarende woordenlijst (die dit lezenswaardige boekje ook toegankelijk maakt voor 'leken'), terwijl een uitgebreid alfabetisch register het sluitstuk vormt.

Ook voor niet-Britse tandartsen, die geïnteresseerd zijn in de ontwikkeling van hun beroep, is dit een aardig boekje.

B. Z. Deenik, Heemstede

J. H. KOOLSTRA. Statical biomechanics of the human masticatory system. 119 pag. Academisch proefschrift Universiteit van Amsterdam. Rodopi, Amsterdam 1990.

Tijdens het kauwproces voert de onderkaak driedimensionale bewegingen uit, ter-

wijl er tegelijkertijd kauwkrachten op het voedsel worden uitgeoefend. De dynamica van het kauwen kan pas goed worden begrepen, als er voldoende kennis aanwezig is over de statische mechanica van het kauwstelsel. Deze kennis was verre van compleet en daarom is door de auteur onderzoek verricht naar de factoren die bepalend zijn voor de krachten die op de onderkaak inwerken tijdens statische belasting.

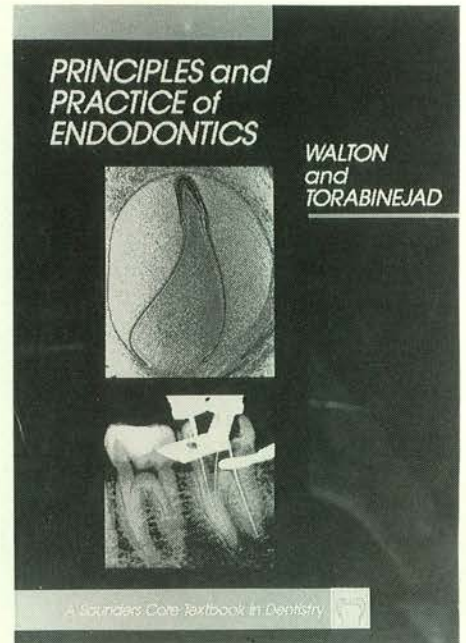
Hij ontwikkelde een driedimensionaal mathematisch model van het kauwstelsel. Hierbij werd uitgegaan van de maximale krachten die de betrokken spieren in een bepaalde richting kunnen uitoefenen. Met dit model kan, voor de verschillende gebitselementen bij diverse posities van de onderkaak, het hele scala van mogelijk te produceren bijkrachten worden berekend. De grootte van de maximale bijkracht bleek afhankelijk te zijn van de richting waarin werd gebeten, in die zin dat bijkrachten met een enigszins mediale en achterwaartse richting het grootst waren. Verder bleek, in tegenstelling tot wat algemeen wordt gedacht, de grootst mogelijke bijkracht meestal niet loodrecht op het occlusievlak te staan. Bij geopende mond neemt de grootte van de bijkracht in een richting loodrecht op het occlusievlak toe. De krachten op het gewricht zijn het grootst bij mediaal of lateraal gerichte beten op de voorste elementen. Volgens de auteur is het opmerkelijk dat het contralaterale gewricht niet altijd zwaarder wordt belast dan het ipsilaterale, vooral wanneer de bijkracht lateraalwaarts is gericht.

De voorspellingen van het mathematische model voor niet-meetbare parameters, zoals bijvoorbeeld gewrichtskrachten, hebben weinig waarde, indien de hypothesen waarop het model is gebaseerd niet zijn gevalideerd. Daarom zijn door de auteur de noodzakelijke morfologische eigenschappen (bijvoorbeeld spierwerklijnen) en bijkrachten *in vivo* gemeten. Met behulp van kernspinresonantie-afbeeldingstechnieken (MRI) werden spierdoorsneden verkregen van de proefpersonen, waarmee de spiervorm werd gereconstrueerd. De bijkracht werd in drie dimensies gemeten met een krachtopnemer. De individuele morfologie van een proefpersoon werd in het model opgenomen en de voorspelde maximaal haalbare bijkracht werd vergeleken met de gemeten bijkracht. Gemiddeld genomen waren er geen opvallende verschillen tussen de theoretische en de gemeten bijkrachtwaarden.

Het model dat in dit proefschrift wordt gepresenteerd geeft een bevredigende beschrijving van de driedimensionale statische mechanica van het menselijk kauwstelsel.

A. van der Bilt, Utrecht

R.E. WALTON, M. TORABINEJAD. Principles and practice of endodontics. 496 pag., 466 afb. W. B. Saunders Company, Philadelphia, London, Toronto, Montreal, Sydney, Tokyo 1989. Prijs £ 29,95. ISBN 0 7216 2058 0.

Dit boek, waaraan 15 auteurs hun medewerking verleenden, is vooral bestemd voor studenten. Ieder hoofdstuk (het zijn er in totaal 28) wordt ingeleid met leerdoelen en afgesloten met een korte samenvatting. Dit alles heeft geleid tot een overzichtelijk geheel van de belangrijkste aspecten van de endodontologie.

De opzet is duidelijk en logisch. Het boek begint met de biologie van de pulpa en de periapicale weefsels en vervolgt dan met de pulpale en periapicale pathologie. De volgende drie hoofdstukken behandelen respectievelijk de endodontische diagnostiek, de behandelingsplanning en de patiëntenvoorlichting.

Alles wat met de praktijk te maken heeft, zoals lokale anesthesie, rubberdamapplicatie, endodontische instrumenten, anatomie, endodontische openingen, reiniging, vormgeving en vullen van het wortelkanaal, worden hierna uitgebreid besproken, hetgeen gevolgd wordt door de endodontische microbiologie, spoedbehandelingen, procedurele fouten, prognose, traumata, chirurgische endodontologie, bleken en gecombineerde endodontische-parodontologische problemen.

De appendix 'Anatomie van de pulpa-holte en endodontische openingen' geeft de lezer een duidelijke richtlijn – met interessante afbeeldingen – voor bijna elke kroon en wortelvariatie.

Het boek is voorzien van een slappe kaft, hetgeen het gebruik in de praktijk vergemakkelijkt. De illustraties bestaan uit tekeningen, foto's en röntgenopnamen die alle

duidelijk zijn en veel bijdragen aan de kwaliteit van het boek. De verschillende onderwerpen worden onderbouwd met recente onderzoeksgegevens en literatuurverwijzingen.

Hoewel in eerste instantie geschreven voor de student, biedt het ook veel interessant nieuws voor de ervaren tandarts die zijn kennis van de endodontologie wil opfrissen. De compacte wijze van beschrijven, in goed leesbaar Engels, maakt het boek zeer toegankelijk.

L. B. Peters, Amsterdam

J. K. M. MAERTENS. Derde molaren in de onderkaak. 156 pag. Academisch proefschrift Katholieke Universiteit te Nijmegen, 1990. ISBN 90 9003 690 3.

Wanneer uit een vakgroep Orthodontie een proefschrift verschijnt dat als titel draagt 'Derde molaren in de onderkaak', is het te begrijpen dat vooral de nieuwsgierigheid van de kaakchirurg wordt geprikkeld. Aanleiding tot het onderzoek was de onzekerheid over het effect van eruptie en impactie van derde molaren op het ontstaan of onderhouden van orthodontische afwijkingen.

Het onderzoeksmateriaal bestond uit 1000 gedroogde humane onderkaken van volwassenen. Aan de hand daarvan werd niet alleen de relatie tussen de morfologie van de dentitie en de morfologie van de onderkaak onderzocht, maar ook de relatie tussen de morfologie van de dentitie en de uiteindelijke positie van de derde molaar.

In het kader van deze bespreking voert het te ver de onderzoeksopzet in detail te bespreken. Wel is het interessant te vermelden dat een formule wordt voorgesteld waarmee in ruim 90% van de gevallen de uiteindelijke positie van de derde molaar in de mond is te voorspellen.

I. van der Waal, Amsterdam

M. A. J. EIJKMAN. Geknars van tanden. 188 pag. Stichting tot bevordering van Tandheelkundige Illustraties, Nijmegen 1990. Prijs f 29,50. ISBN 90 6759 006 1.

Regelmatig verschijnen in het NRC Handelsblad artikelen over tandheelkundige onderwerpen van de hand van Dr. M. A. J.

Eijkman. Een verzameling van 67 van deze artikelen is gebundeld in het boekje *Geknars van Tandten*. De opstellen zijn vaak geschreven naar aanleiding van proefschriften, onderzoeksverslagen en, ten tijde van hun eerste publicatie, actuele zaken, zoals de bezuinigingsmaatregelen van de ex-minister van Onderwijs, Deetman. De oorspronkelijke artikelen zijn verschenen in de periode 1981-1989, zodat een aardig overzicht wordt gegeven van de ontwikkelingen in dit tijdvak.

In de opstellen worden veel tandheelkundige termen 'vertaald' en uitgelegd, waarbij bewust is getracht de geïnteresseerde leek te informeren. Of deze poging werkelijk is geslaagd, is moeilijk te beoordelen omdat sommige artikelen toch nog wel erg tandheelkundig-wetenschappelijk aandoen en bij de lezer enige voorkennis veronderstellen die aanwezig moet zijn om de essentie goed te kunnen begrijpen. Desalniettemin is het een verdienste om het publiek regelmatig van informatie te voorzien over de ontwikkelingen in de tandheelkunde.

De actualiteit en de inhoud van de informatie sluiten over het algemeen goed aan bij de gebeurtenissen in de jaren tachtig, hoewel men natuurlijk niet kan verwachten dat een artikelenbundel uitputtend verslag doet van alle ontwikkelingen op tandheelkundig terrein. Hoewel de artikelen doorgaans objectiviteit uitstralen, valt het op dat met name in de bijdragen over de opleiding tot tandarts (hoofdstuk 9) een vermenigvuldiging optreedt van eigen visie en feiten, zodat het soms moeilijk is te ontwarren wat de feiten zijn en wat de mening van de auteur is.

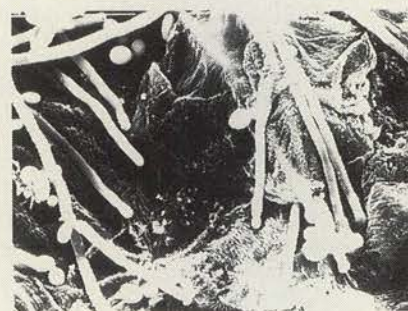
Al met als is *Geknars van Tandten* een bundel geworden die goed bruikbaar is bij de voorlichting in de algemene praktijk – bijvoorbeeld als lectuur in de wachtkamer – of om aan de individuele informatiebehoefte van patiënten over specifieke onderwerpen te kunnen voldoen. Maar ook voor tandartsen en mondhygiënist kan dit boek zijn nut bewijzen omdat op compacte wijze een overzicht wordt gegeven van de 'Tandheelkunde in de jaren tachtig'.

H. H. Tan, Duivendrecht

ONDER REDACTIE VAN L. P. SAMARANAYAKE, T.W. MacFARLANE. Oral candidosis. 265 pag., geïll. Wright, London, Boston, Singapore, Sydney, Toronto, Wellington 1990. Prijs £ 60,00. ISBN 0 723 60983 7.

Oral Candidosis

Edited by
Lakshman P. Samaranayake
T. Wallace MacFarlane

Wright

In 13 hoofdstukken, waaraan in totaal 16 bekende internationale auteurs hebben bijgedragen, worden de klinische, de biologische en de immunologische aspecten van candidose van het mondslijmvlies besproken. Vanzelfsprekend wordt aandacht besteed aan candidose bij patiënten met een verminderde afweer. Ook de soms met *Candida albicans* geassocieerde leukoplaakieën en andere laesies van het mondslijmvlies komen aan de orde. In het hoofdstuk over de classificatie wordt een onderverdeling van candidose voorgesteld in: acuut pseudomembraneus ('spruw'), acuut atrofisch, chronisch hyperplastisch, chronisch atrofisch en *Candida*-geassocieerde cheilitis van de mondhoek ('perlèche').

De tekst is goed leesbaar en wordt op adequate wijze ondersteund door tabellen, figuren en klinische afbeeldingen, waarvan vele in kleur. De literatuurvermeldingen aan het einde van ieder hoofdstuk zijn zeer volledig en van recente datum. Alles bijeen een zeer aanbevelenswaardig boek.

I. van der Waal, Amsterdam